

Т.І. Ільтьо

Мукачівський державний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

У статті оцінено перспективи розвитку туристичних підприємств та індустрії туризму в умовах кризових явищ. Окреслено фактори які впливають на розвиток індустрії туризму в період кризи. Визначено проблеми розвитку туризму в Україні. Запропоновано шляхи розвитку туризму на національному ринку в умовах кризових явищ.

***Ключові слова:** криза, кризові явища, туризм, туристичні підприємства, індустрія туризму*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку з політичною та економічною ситуацією яка склалася сьогодні в Україні, вітчизняний туризм повинен функціонувати та розвиватися в умовах кризових явищ, які потрібно подолати. Адже підвищення показників діяльності туристичної індустрії забезпечить зростання економічного потенціалу країни, і навпаки, виникнення кризових ситуацій на окремих підприємствах негативно вплине на економічну систему в цілому. На сучасному етапі кризові явища впливають на розвиток галузі туризму та на функціонування будь-яких туристичних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Причини та перебіг кризових явищ досліджували такі іноземні економісти: Gene Klann, Tzai-Zang Lee, John Wu, Tung-Yih Tsai. Дослідженням питання фінансово-економічної кризи сьогодення в Україні займаються: А.М. Штангерта, О.І. Копилюка, Л.О. Лігоненка, І.О. Бланка, Г.В. Ситника, С.М. Іванюти, С.К. Рамазанова, С.В. Возного, І.А. Степанюката багато інших економістів та вчених-науковців.

Туризм як галузь одним з перших піддався негативному впливу кризових явищ. в умовах нестабільності економічної обстановки і скорочення доходів населення, яке вирішило знизити витрати в першу чергу на відпочинок і подорожі. В результаті на національному та регіональних рівнях потрібно розробляти стратегії якісної зміни і удосконалення туристичної галузі, тому вважаємо достатньо **актуальною** тему даного дослідження.

Формулювання цілей статті: оцінити перспективи розвитку туристичних підприємств та індустрії туризму в цілому в умовах кризових явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Криза – це крайнє загострення внутрішньо-організаційних та соціально-економічних відносин, а також відносин певної організації (в нашому випадку – це туризм) із зовнішньоекономічним середовищем. Світова ринкова економіка не знає приклад і в організацій, яких коли-або не торкнулися кризові ситуації тією чи іншою мірою [12, с. 9].

Кризові явища – це постійна форма руху, яка впливає на процеси регулювання розвитку економіки. Рівень економічного спаду в окремих сферах економіки України виявився найбільшим серед країн СНД, а за рівнем зниження курсу національної валюти наша держава вийшла на перші позиції у світі. Це засвідчує наявність істотних національних особливостей, що зумовили посилення кризових явищ в економіці України [13].

Кризові явища в Україні мають свою специфіку. Криза в нашій країні спричинена, в основному, внутрішніми макро-економічними суперечностями, а глибина її проникнення посилилася високим рівнем залежності національної економіки від зовнішнього економічного середовища. Не останнім чинником стала й політична криза в державі, а також військова ситуація [14, с. 68].

Кризове явище на підприємстві – це погіршення певних показників функціонування підприємства, які мають негативний вплив на процеси його життєдіяльності. В свою чергу сукупність кризових явищ, яка є критичною та може призвести до ліквідації підприємства.

Особливості впливу кризових явищ на індустрію туризму полягають у тому що специфіка даної галузі характеризується високим рівнем залежності від зовнішніх факторів, наприклад : війни, терористичні акти, епідемії, забастовки, масові безпорядки та ін. (анексія Криму, окупація частини Донецької та Луганської областей).

Сьогодні Україна переживає важку політичну та економічну ситуацію. Економічна криза вплинула на всі сфери діяльності, постраждав від нього і туризм. Тому постає питання про те, якими будуть наслідки кризи. Цілком очевидно що мінімізувати наслідки кризи можна і потрібно, причому як на макро- , так і на мікро-рівні. Судячи по відношенню влади до галузі туризму останнім часом, насилу віриться що вони кинуться рятувати цей бізнес. А значить підприємствам даної галузі, швидше за все, доведеться виживати самим за рахунок скорочення витрат, більш жорсткої економії, переговорів з постачальниками та отримання кращих умов,

перепозиціювання та звернення уваги на внутрішній ринок. У той же час не бажано йти з ринку або «впадати в сплячку», адже всім відомо що криза несе і можливості для найбільш пристосованих суб'єктів ринку.

Очевидно що особливості прояву кризи на українському туристичному ринку обумовлені наступними факторами:

- специфікою загальної економічної ситуації в країні;
- станом галузі туризму в період входження в кризу;
- державною політикою в області розвитку туризму.

Також в Україні існує ряд невирішених проблем в галузі туризму, які неминуче будуть збільшуватися в умовах кризових явищ:

• безробіття, було завжди характерне для України і неминуче збільшиться у кризовий період;

• зростання податків та цін на комунальні послуги, які знизять платоспроможність споживачів;

- нестабільність цін на нафту;
- можливість виникнення нових політичних чи техногенних загроз.

В свою чергу ці проблеми приведуть до зміни попиту на туристичному ринку України, а саме:

• скорочення кількості поїздок з метою туризму, зменшення відстані та скорочення тривалості;

- надання переваги більш дешевим туристичним подорожам;
- збільшення частки «самостійного» туризму.

Поряд з негативними факторами розвитку туризму в умовах кризових явищ існує і ряд позитивних. Сучасний період нестабільності у розвитку туризму України необхідно використовувати для формування нової ефективної моделі розвитку туризму, яка буде відповідати сучасним реаліям. У країні в даний час повинен сформуватися реалістичний підхід до туризму і розуміння його як сфери економіки, яка володіє значними вигодами для соціально-економічного розвитку регіонів України.

• Що стосується готельного бізнесу, то наслідки економічної кризи навряд чи можуть носити суто негативний характер для розвитку готельної індустрії в нашій країні. Більш того, як доводить іноземний та вітчизняний досвід, криза може надати позитивний вплив на розвиток, як готельної галузі, так і в цілому туристичної галузі України.

• Що стосується діючих готельних підприємств, то їх економіка безпосередньо залежить від завантаженості, тобто від зайнятості номерного фонду туристами, включаючи ділових людей. За рахунок подорожчання ціни на нафту, люди будуть намагатися подорожувати на ближчі дистанції, в той час як ділова активність в цілому повинна

збільшитись тому, що у зв'язку з кризою потреба у ділових контактах збільшується.

SWOT аналіз стану розвитку туризму в Україні в період кризи

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Сприятливе геополітичне положення України. 2. Сприятливі умови для розвитку всіх видів туризму (природні, історичні і т.д.). 3. Значний розвиток культури відпочинку українців. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність значної державної підтримки. 2. Досить низький рівень надання туристичних послуг. 3. Не стабільний курс національної валюти. 4. Недостатній розвиток інженерної, транспортної та соціальної інфраструктури в місцях туризму і відпочинку 5. Зменшення платоспроможних туристів. 6. Відтік кваліфікованих професійних кадрів.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Інтенсивний розвиток внутрішнього туризму. 2. Залучення іноземних інвестицій. 3. Розвиток різноманітних напрямів туризму. 4. Розробка нових туристичних маршрутів цікавих для українського туриста. 5. Вдосконалення системи маркетингу в туристичній сфері. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Несприятлива економічна та політична ситуація в країні 2. Залежність ефективності функціонування галузі від економічної та політичної ситуацій 3. Зменшення доходів населення. 4. Негативний імідж країни на світовому ринку. 5. Відмова відвізного та виїзного туризму.

Не варто розглядати вплив кризових явищ на діяльність підприємств в області туризму тільки з негативного боку. Там, де можна знайти мінуси, завжди є і свої плюси. За оцінками експертів, кризові явища в економіці країни розорить дрібні, неефективні і неспроможні туристичні підприємства, тим самим зміцнивши становище більш прогресивних підприємств. Водночас, на думку автора, кризові явища в економіці країни може стати плацдармом і для малих підприємств. В даний час у вирішенні завдань формування ефективного вітчизняного туристичного комплексу переважає регіональний підхід. Він полягає у заклику до орієнтації

регіонів на власні сили за рахунок розвитку малого та середнього бізнесу у сфері туризму. Пріоритетне значення для українського туризму має розвиток регіонів з найбільш високим рекреаційним потенціалом. У зв'язку з теперішньою ситуацією в країні в число найбільш перспективних територій України входить Закарпаття та Прикарпаття. Однак, слід враховувати, те що основні бажання іноземних і вітчизняних туристів пов'язані з розумним співвідношенням ціни і якості надаваних послуг.

Наступним кроком може стати розвиток сільського туризму, який можна розглядати як форму малого підприємництва. Розвиток сільського туризму в умовах кризи має реальну перспективу розвитку і буде сприяти поліпшенню економічної ситуації сільського населення. Сільський туризм є відносно не дорогим видом відпочинку, тому при неплатоспроможності Українських туристів щодо виїзного туризму та важкою ситуацією на Сході країни повинен привернути увагу таких туристів як:

мешканці промислових центрів;

- шанувальники українських народних традицій;

- люди з малим і середнім достатком (через вартість відпочинку у селі).

Але власники сільських готелів повинні розуміти всю відповідальність, яку беруть на себе приймаючи туристів, адже не якісний сервіс може назавжди відбити бажання повернутися туди знову. Для свого розвитку сільський туризм повинен пропонувати своїм гостям не лише споглядання чудових краєвидів села а й надавати ряд додаткових цікавих послуг, що підвищать їх конкурентоздатність.

Отже, незважаючи на кризові явища, туристична галузь - саме та сфера, яка має перспективу на розвиток. Як свідчить світовий досвід, потреба людей на оздоровлення та відпочинок завжди існує.

Висновки. Таким чином, оцінивши перспективи розвитку туристичних підприємств та індустрії туризму в умовах кризових явищ, можемо стверджувати що кризові явища на національному ринку для туризму не є чимось однозначно негативним або позитивним. Зрозумілим є те що виникнення економічних кризових явищ виникає необхідність коригування системи управління туризмом в державі, формування нової ефективної моделі розвитку туризму, яка буде відповідати сучасним реаліям. Якщо говорити про негативні наслідки, то багато підприємств зазнають банкрутства, але можуть з'явитися нові, які будуть більш пристосовані до роботи і розвитку в кризових умовах. Для ефективного здійснення антикризового управління потрібно розробити спеціальні комплексні програми для всіх напрямків розвитку туризму. За підтримки державних органів влади це дасть можливість подолати широкий спектр

проблем, які заважали і будуть заважати розвиткові туризму в умовах кризових явищ, які склалися в Україні за останні два роки.

Бібліографічний список: 1. Штангерт А.М. Антикризове управління підприємством: підручник. – Львів: Українська академія друкарства, 2008. – 396 с. 2. Штангерт А.М., Копилюк О.І. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. – К.: Знання, 2007. – 335 с. 3. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: підручник. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 824 с. 4. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємства: підручник. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 780 с. 5. Іванюта С.М. Антикризове управління: навч. посібник. – К.: Центр учб. л-ри, 2007. – 288 с. 6. Рамазанов С.К., Степаненко О.П., Тимашова Л.А. Методи антикризового управління: монографія. – Луганськ: Вид-во СХУ ім. В.Даля, 2004. – 192 с. 7. Возний С.В., Тюріна Н.М. Сутнісна характеристика кризи підприємств та причини їх виникнення // Наука й економіка. – 2007. – № 3 (7). – С. 66–69. 8. Степанюк І.А., Назарчук Т.В. Визначення та класифікація кризових явищ та ситуацій // Наука й економіка. – 2007. – № 3 (7). – С. 81–85. 9. Gene Klann. “Crisis Leadership”. – Published by CCL Press, 2003. 10. TzaiZang Lee, John Wu, Tung-Yih Tsai. “Establishing an Enterprise Crisis Management Model (ECMM)”, 2003. – 17 p. 11. Corporate Crisis Management. – Center for Chemical Process Safety of the American Institute of Chemical Engineers. – New York, USA, 2005. – 31 p. 12. Жарковская Е.П., Бродский Б.Е. Антикризисное управление: Учебник / Е.П. Жарковская, Б.Е. Бродский. – М.: Омега-Л, 2004. – 336 с. 13. Снопенко М. Г. V Международная научно-практическая Интернет-конференция «Качество экономического развития: глобальные и локальные аспекты» (17–18 июня 2013г.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.confcontact.com/> 14. Дорошенко І.В. Причини й наслідки кризи єврозони: уроки для України / І.В. Дорошенко // Фінанси України. – 2010. – № 12. – С. 58–68.

Ильто Т.И. Перспективы развития национального туризма в условиях кризисных явлений. В статье оценены перспективы развития туристических предприятий и индустрии туризма в условиях кризисных явлений. Определены факторы влияющие на развитие индустрии туризма в период кризиса. Определены проблемы развития туризма в Украине. Предложены пути развития туризма на национальном рынке в условиях кризисных явлений.

Ключевые слова: кризис, кризисные явления, туризм, туристические предприятия, индустрия туризма.

Ilto T.I. The prospects for the development of national tourism in conditions of the crisis phenomena. The article assesses the prospects for the development of tourism enterprises and tourism industry in conditions of the crisis phenomena. The factors affecting the development of tourism industry in times of crisis. The problems of tourism development in Ukraine. Proposed the development of tourism on the national market in the context of the crisis is proposed.

It is obvious that the characteristics of the manifestation of the crisis in the Ukrainian tourism market due to the following factors:

- the specifics of the overall economic situation in the country;
- the state of the tourism industry in the period of the crisis;
- state policy in the field of tourism development.

In connection with the political and economic situation which has developed today in Ukraine, domestic tourism should operate and develop in the conditions of crisis phenomena, which need to be overcome. Because the performance of the tourism industry will ensure the growth of economic potential of the country, and Vice versa, the emergence of crisis situations at the individual enterprises has a negative impact on the economic system as a whole. At the present stage, the crisis affects the development of the tourism industry and on the operation of any tourist organizations.

Having conducted this study, and assessing the prospects of development of tourism enterprises and tourism industry in conditions of the crisis phenomena, I can say that the crisis in the national market for tourism is not clearly negative or positive. Clear is that the emergence of the economic crisis phenomena is necessary to adjust system of tourism management in the state, the formation of a new effective model of tourism development that will meet modern realities. If we talk about the negative consequences, many companies suffer bankruptcy, but there may be new that will be more adapted to the work and development in crisis conditions. For the effective implementation of crisis management needs to develop a comprehensive program for all areas of tourism development. With the support of the state authorities it will provide an opportunity to overcome a wide range of problems that have prevented and will prevent the development of tourism in the context of the crisis that has developed in Ukraine over the past two years.

Key words: crisis, crisis, tourism, tourism enterprises, tourism industry